

La Setmana de l'Arquitectura

Arquitectura

Que torni a casa

XAVIER MONTEYS

Avui no parlarem de cap edifici, parlarem d'arquitectura i de la ciutat aprofitant la celebració de la primera Setmana de l'Arquitectura, organitzada pel Col·legi d'Arquitectes i l'Arquinfad. S'han programat diversos actes, des de teatre i cinema, fins a exposicions, simposis i activitats infantils. Segons els organitzadors, la setmana pretén apropar l'arquitectura a la societat. És clar que una manera d'apropar l'arquitectura als ciutadans és que aquesta no s'allunyi, ja que l'arquitectura sembla alguns cops distanciar-se. En definitiva, el que crec és que l'arquitectura, de qui no pot allunyar-se és de la ciutat.

Sistemàticament l'arquitectura contemporània, com a mínim una part, s'ha presentat els darrers anys com la salvadora de la ciutat. Perquè m'entenguin, l'arquitectura s'ha imposat a l'urbanisme. Precisament l'urbanisme es fa amb un material extra que, alguns cops, l'arquitectura no vol o no sap entendre. L'urbanisme es fa amb l'espai però també amb el temps, i treballa amb ell. Paradoxalment la ciutat no té edat i els edificis sí. L'arquitectura dóna la impressió d'estar avorrida de la ciutat i sembla decidida a canviar-la, costi el que costi. Sembla no encaixar a les normes que han funcionat tradicionalment, i per això es creen comissions i organismes per justificar noves interpretacions de les regles que ordenen la ciutat.

Conceptes com alineació, alçada reguladora o fondària màxima són presentades com la més alta expressió de la perversió. La ciutat no és obeeida. I no ho és perquè impedeix una classe d'arquitectura. Evidentment hi pot haver casos en què les regles no resolten el problema, però són excepcionals. I

Maqueta de l'Avinguda Diagonal amb els edificis previstos en el tram de la zona Besòs.

que ningú s'enganyi, la normativa urbanística és més un regulador de la voracitat immobiliària que de l'arquitectura d'avantguarda.

Els hi poso un exemple que permet veure de manera exacta el sentiment que tenen de la ciutat alguns dels qui li donen forma i de

quan aquesta es considera un obstacle per a l'arquitectura: l'acta del jurat que va atorgar el Premi Ciutat de Barcelona d'Arquitectura i Urbanisme el 2005 als arquitectes responsables de la reforma del Mercat de Santa Caterina. Deia així: "contribueix a la renova-

canvi els turistes necessiten espais ben diferenciats, per això la ciutat es va omplir d'edificis estimulants.

Proposo des d'aquí una manera més fàcil d'apropar l'arquitectura a la societat: que torni a casa, que torni a la ciutat.

ció d'un fragment de la Ciutat i la seva memòria, i converteix l'edifici en porta i reclam que convida a endinsar-se en l'intricat teixit del barri de la Ribera des de l'espai indiferenciat de l'avinguda Francesc Cambó". La paraula clau és "indiferenciat". Espai indiferenciat, diu. S'imaginen una ciutat en la qual tots els espais fossin ben diferenciats i els projectistes, per estimular-se, es capfiquessin per aconseguir-ho? Jo sí. Aquesta ciutat alguns cops s'assembla a Barcelona, i si no vagin al Fòrum o simplement passegin per la nova Diagonal. Aquest és el principal mal del divorci entre l'urbanisme i l'arquitectura. El que semblava oblidat és que els que diferenciem els espais són nosaltres, els ciutadans. Entre carrers iguals i indiferenciats als ulls dels estranys i d'alguns projectistes, nosaltres distingim els matos del carrer on viu una nòvia, o la nostra mare, o el del bar on fem l'aperitiu o, senzillament, els de l'itinerari per anar a la feina. En

L'arquitectura dels acròbates

MANUEL RIBAS i PIERA

La recent polèmica, latent d'ençà d'uns anys, sobre la qualitat intrínseca (més enllà d'un cert papanatisme local) del que pretén ser l'expressió arquitectònica del segle XX, m'ha incitat a publicar aquest article inèdit que porta el títol de *L'arquitectura dels acròbates*. Per poder entendre, si més no, el títol d'aquest article, cal agafar empenta anant enrere en la història de l'arquitectura del segle XX. Tot plegat va anar així:

L'arquitectura, en el seu component de Construcció en majúscules, des de sempre ha tingut com a objectiu primordial la creació de la intempèrie artificial. En el progrés vers un refugi cada cop més eficaç contra els agents atmosfèrics naturals, poseeix unes innegables invariants. A partir de la seva funció més elemental que fou la d'assegurar l'habitabilitat —en èpoques passades— i el confort o excel·lència d'aquella —en èpoques modernes— però encara més des de l'arribada de les climatitzacions artificials.

Aquelles invariants havien usat sempre les formes geomètriques més simples, tals com foren les esferes per als idealistes de començaments del XIX, o bé els cubs i paral·lelepèdres dels racionalistes de començaments del XX.

D'aquell període recent cal tenir present sobretot el Le Corbusier del *Poème*

de l'angle droit que ell defineix i consagra com a doctrina.

Catégorique angle droit du caractère de l'esprit du coeur.

Je me suis miré dans ce caractère et m'y suis trouvé trouvé chez moi trouvé

L'angle recte assenyala la culminació del racionalisme arquitectònic (i també del pictòric). L'angle recte és la perenne expressió formal de l'habitat tridimensional on el quadrat i el rectangle són, en planta, afegint-hi la línia vertical, els definidors de la *Nova Arquitectura* en el sentit que li dóna Alfred Roth en la inoblidable antologia del mateix nom (1949), apareguda com a far de salvació en el confús període de la postguerra mundial, al costat de les també memorables obres de Sartoris i Zevi. Sobretot el darrer fou qui primer va voler endolir la rigidesa de l'angle recte i tot el que significava com a símbol, amb el moviment APAO (Associazione per l'Architettura Organica). Personalment, recordo la conferència de Zevi a Barcelona el maig de 1950, en què com a exemple de l'organicisme feia notar que el sostre d'un hospital, que era i és el paisatge permanent dels malalts, cal ser pensat com a tal i no com una superfície blanca, neutra, avorrida i enlluernadora.

L'organicisme va ser una continuació que no negava, però marcava tendència contra el racionalisme puritat. L'organicisme, del qual

avui, però, pocs en parlen, va ser la primera heretgia formal, que anava introduint petites traïcions a la puresa dels racionalistes: algunes enriquidores, com a tota l'obra darrera de Le Corbusier, altres no tant, com per exemple aquelles finestres de *pany de clau* a la Facoltà del Magistero de la Universitat d'Urbino, uns anys més tard.

Mentrestant arribava, però bé i per mal, el postmodernisme. Si bé a la Interbau de Berlín (1958), el poema de l'angle recte era encara vàlid, poc després a l'Expo de Brussel·les (1963) reapareixen altres heretgies com el motlluratge matusser (que arriba fins a Bofill), i també un decorativisme esperat (Pavelló d'Itàlia a l'Expo de Brussel·les). Com sempre, els bons arquitectes empenyen l'evolució del postmodernisme encertadament, però els que no ho eren i feien arquitectura, s'apuntaven sense cap convicció ni criteri al retorn maldestre de les motllures i d'un neoclassicisme realment desafortunat. Així fou com s'arribà a la dècada dels 90 quan ja a final de segle gairebé totes les premisses de partida havien canviat significativament. Les administracions, que fins llavors havien estat els mecenes indiscutibles de la renovació urbana i de l'arquitectura monumental, van cedir el pas (o al menys van acollir) a les manifestacions arquitectòniques del desplaçament capitalístic, ja en l'era de la globalització. Les grans acumulacions de capital volien manifestar llur potència mitjançant l'arquitectura. Com els prínceps de l'Antic Rè-

gim. Així, el traçat de W. Penn per a Filadèlfia, Chandigarh al costat de Karlsruhe i la nova Cancelleria a Berlín al costat de Versalles. Si això feren algunes administracions públiques, aviat l'afany desmesurat d'ostentació i competència de les grans firmes van entrar pel mateix camí a fi de marcar el teixit de les ciutats amb llurs fites i signatures.

A Barcelona, aixecada la veda per als edificis singulars, fins aleshores representats per escasses i controlades excepcions (les dues torres Urquinaona, la precursora de Gutiérrez Soto i la d'Antoni Bonet, més la torre veïna a la Comandància de Marina, el bloc dúplex a l'illa Escorial-Encarnació, la torre a la cruïlla Diagonal-Carretera de Sarrià i el que és avui escapçat paral·lelepèdres de l'Ajuntament *novíssim*), segueixen la Transició i l'Euforia generada pels èxits urbans de la Barcelona democràtica, cap a un afany equivoocat de modernitat que alguns van creure que significava perdre l'escala tradicional. Coincidència amb la plena eclòsio de la que hem anomenat globalització mundial. En el període post-olímpic fins al Fòrum de les Cultures (1992-2003) esclata la dimensió enorme i abnorme dels edificis en alçaria. Al voltant del Fòrum, el Sr. Hines arrenca un petit *downtown* a l'estil de Manhattan, com abans havia succeït en menor escala al barri AZCA de Madrid. En aquest punt i després d'un tan llarg preàmbul és quan comença la petita tesi que correspon al títol de l'article.

Passa a la pàgina 7

La Setmana de l'Arquitectura

Set dies de debat

ROBERTA BOSCO

Itu com treballes? És aquesta la pregunta clau que els comissaris Félix Arranz i Carlos Cámara han formulat als arquitectes reunits en l'exposició-esdeveniment *44 young architects 2007*, que es presenta al Centre d'Art Santa Mònica (Casm), fins al 23 d'octubre. La mostra, que —com la publicació que l'acompanya— tindrà caràcter anual, s'emmarca en les activitats d'Arquiset, una setmana dedicada a debatre i divulgar l'arquitectura contemporània, promoguda pel Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (COAC) i Arquinfad, la secció d'arquitectura del Foment de les Arts i el Disseny (FAD). Es tracta d'una primera edició quasi de prova que vol tenir continuïtat en el futur i que pretén apropar la disciplina al ciutadà.

44 young architects 2007 recull les primeres obres de 44 estudis ibèrics, europeus i americans, a més de set instal·lacions a càrrec d'altres estudis catalans, col·locades en grans taules, com si es tractés d'un banquet. "Volem escenificar el matrimoni entre art i arquitectura", expliquen els comissaris, que completen la proposta amb una sèrie de trobades i debats en què participen artistes i arquitectes, com Nacho López Alonso i Marc Zaballa, de Lagula; Rafael de Montart i Isabel Concheiro, de Prefix-re, i Jordi Fernández i Eduardo Gutiérrez, d'On_A. Aquests últims es van donar a conèixer amb el bar Cinco sentidos d'Empúriabrava, inspirat en l'estructura d'una cèl·lula òssia, el projecte de la qual va ser realitzat íntegrament amb tecnologies digitals tridimensionals.

Instal·lacions fetes per diversos estudis arquitectònics exposades al Centre d'Art Santa Mònica. / TEJEDERAS

CINE I TURISME

- **kinoARKT.** 10 sessions de cinema sobre les relacions entre cinema i arquitectura amb tres seccions (clàssics, ciutats imaginàries i documentals). Cinemes Maldà. Sessions diàries fins al 20 d'octubre a les 20 i 22 hores. 3 euros.
- **Arquibus.** Recorregut en un bus turístic per alguns dels premis FAD situats a Barcelona. Sortides des de Plaça Catalunya, 21, fins al 25 d'octubre, cada dia a les 10 hores. 5 euros.
- www.arquiset.cat

"Intentarem entendre el perquè de l'èxit i la visibilitat de l'arquitectura com a marca de Barcelona", explica Ferran Barrenblit, director del Casm.

El programa d'Arquiset in-

clou la visita a estudis d'arquitectes de prestigi, com Carles Ferrater, Oscar Tusquets, Beth Galí, Fermín Vázquez o Enric Ruiz Geli i deu exposicions a deu districtes de Barcelona, al-

gunes al mateix carrer. En total són més de 40 activitats per a tots els públics, des de tallers per a nens a la seu del COAC i espectacle de teatre de carrer a la Plaça Nova, fins a un simposi sobre arquitectura sostenible a la Fundació Miró.

A més, cada dijous el COAC organitza un cicle de conferències dels finalistes del concurs de projectes per al nou estadi del Barça, que contextualitzen l'exposició *El Camp Nou 1957-2007... i 10 noves propostes*, oberta a la seu d'aquesta entitat fins al 10 de novembre. El moment culminant de la setmana serà la cerimònia d'entrega de la 49a edició dels Premis FAD d'Arquitectura i Interiorisme, que se celebrarà el proper dijous a l'Institut Cartogràfic de Catalunya

Ve de la pàgina 6

En l'afany per singularitzar-se, gairebé tot s'ha perdut. Ni l'objectiu de l'edificabilitat en qualitat, però no en quantitat, que descrivia al començament d'aquest article, ni la recerca del veritable confort total són avui el paradigma dominant.

De la racionalitat amb què va començar l'estètica contemporània en va quedant molt poc. S'ha confós la modernitat, afany sempre lloable, amb la singularitat basada en el tamany, si cal fins arribar a l'abús i a l'extravagància. O dit d'altra manera, hom sacrifica la racionalitat a l'afany pel que és singular. Un bon exemple n'és la Torre Agbar. Allí, per exemple, els despatxos de l'àrea de direcció són recintes racionalment rectangulars en planta. Englobats, però, en un super-recinte circular resulten cristalls cúbics flotant en una magma retallat dins d'un cercle. Semblaria que la rígida opció pel cilindre s'hauria hagut de portar fins a llurs últimes conseqüències; però no ha estat així per les dificultats geomètriques que li són intrínseques i que durant segles s'han salvat amb el recurs a l'angle recte, sinònim de racional.

Perquè la singularitat, òbviament, cal que recolzi en sistemes diferents dels ja coneguts, com l'estructura que és el conjunt de relacions per a una estabilitat de cost mínim. Però els avenços tècnics han anat cap a la recerca de la singularitat pel tamany. Avui, en totes les importants ciutats del món, els gratacels són un component malauradament imprescindible.

Més tard, per diferenciar-se i, de passada, impressionar les masses, ja cal anar més lluny: la utilització acrobàtica de l'estructura. Així, els elements per transportar al terreny els esforços que la gravetat

crea ja no són verticals. Vegi's si no a Madrid les dues torres que mútuament se saluden a la Plaza de Castilla. D'aquí a tantes altres acrobàcies que avui són necessàries per singularitzar però no per resistir en equilibri.

Hi ha torres torsionades segons el seu eix, ja fa temps que hi ha edificis en forma d'arc de triomf, n'hi ha que tenen interrup-

"Els avenços tècnics han anat cap a la recerca de la singularitat pel tamany"

"Avui han passat a ser ciutats de la desmesura les del sud-est asiàtic"

"Les acrobàcies, si no són magistrals, queden com una entremaliadura i res més"

cions en la verticalitat i n'hi ha amb espectaculars voladissos. Hi ha torres de planes circulars o el·líptiques. Hi ha, encara, la fórmula Gehry i algunes de les preannunciatades pels estudis Calatrava, Piano o Foster. No crec que desafiar la gravetat amb una nova estètica afegixi quelcom profund en la significació perenne de l'arquitectura.

Per tot això és car, i si les lleis del mínim cost s'apliquessin les irracionalitats foren freqüents. Tothom ha sabut que

el Parlament d'Escòcia ha costat deu vegades la xifra pressupostada. Probablement molts opinarem que aquest és un argument extra-arquitectònic i que l'artisticitat d'un edifici és el que ha de predominar. Però no a qualsevol preu.

Caldria pensar si no és al revés, que l'estructura acrobàtica no és un mal per a l'artisticitat de molts edificis, obra de bons arquitectes obligats per la moda. Si més no, això seria glòria, com es diu en castellà. Però hi ha més: hi ha els qui cauen en la moda, sense, però, entendre-la.

He d'aclarir que aquest article no va contra la moda. Mitjançant la moda hom ha aconseguit grans avenços en la història de l'art; però contestant ara la carta al Director d'EL PAÍS del meu col·lega Jaume Coll (29-IX-07), sempre s'ha fet amb músiques, amb escultures, amb pintures, i no ha calgut mai buscar un nou nom per a l'art creatiu.

Coincideixo amb el meu col·lega Xavier Monteys (*Quadern*, 27 de setembre proppassat). Jo també crec que l'arquitectura ha de semblar arquitectura i que les acrobàcies, si no són magistrals, aviat s'obliden i queden com una mena d'entremaliadura arquitectònica i res més. Mentre que l'arquitectura que sembla arquitectura, si és bona, roman com a far i guia per a molts i de retruc per a moltíssims més consumidors.

Tal com fa un segle ho van ser les ciutats americanes, avui han passat a ser ciutats de la desmesura les del Sud-est asiàtic. Ja sigui per aprofitar els excedents del novíssim capitalisme, ja per lluir les firmes estrangeres que hi han anat com a nous colonitzadors. Són els nous acrobates de l'arquitectura contemporània. Potser alguns estan cridats a caure del trapezi.

